

Gabriella Nilsson och Inger Lövkrona

Våldets kön. Kulturella föreställningar, funktioner och konsekvenser

Lund: Studentlitteratur 2015

1

”Bland kvinnor i åldern 15–44 år är risken att utsättas för våldtäkt och våld i en nära relation större än att drabbas av cancer, malaria, trafikolyckor och krig sammantaget” (Nilsson och Lövkrona 2015: 7).

Hur är det möjligt att blunda för denna ”globala pandemi” (FN:s term för mäns våld mot kvinnor)? Denna förundran slår mig med samma kraft varenda gång jag läser forskningsarbeten om sexualiserat våld. Och det ”enkla” svaret är nog att det handlar om så stora ändringar av hur kön görs att vi vänder bort blicken. I bokens allra sista avsnitt ställer sig författarna också frågan om vi verkligen vill stävja mäns våld genom att förändra mansrollen. ”Är samhället redo att ge upp ’starka och handlingskraftiga’ mäns förmåga att använda (gott) våld? Är vi redo att klara oss utan legitimerat och legaliserat våld? [...]” (Nilsson och Lövkrona 2015: 191). Sån tur att kvinnokampen alltid varit före sin tid och krävt det omöjliga! Och på inget annat område, i modern tid, har kampen varit så effektiv och ändringarna så stora

som just när det gäller synen på sexualiserat våld. Detta blir tydligt när man läser denna bok, samtidigt som vi får en bild av hur detta våld inte bara fortsätter men också tar nya former i dagens samhälle. Hur kan vi förstå denna komplexa bild av kontinuitet och förändring rörande sexualiserat våld? Vilka redskap behöver vi vetenskapligt och politiskt för att komma vidare?

Författarna väljer ett begrepps- och perspektivkritiskt förhållningssätt när de behandlar olika sidor av sexualiserat våld. Det vill säga, de visar på vad olika begrepp och förståelser får för konsekvenser och kampen om och utvecklingen av begreppens innebörd i ett både historiskt och nutida perspektiv. Detta tror jag är ett helt riktigt grepp då det betyder att förändringsdimensionen fokuseras och läsaren inges hopp samtidigt som hon stimuleras att tänka vidare och dra egna slutsatser. Och med tanke på hur många professioner som idag möter sexualiserat våld i sin praxis, framstår detta som en utmärkt lärobok. Den visar med all tydlighet att det inte finns några enkla svar, utan det som finns är sammanhang stadda i förändring.

Pedagogiskt startar boken med centrala globala institutioner (WHO, FN med flera) och deras förståelser av sexualiserat våld. Här belyses både vad ett könsneutralt perspektiv och könsneutrala begrepp får oss att se och inte se. När WHO kategoriserar utövarna som ”ungdom, familj, partner, person och individ” och skiljer mellan ”våld mot den egna kroppen, kollektivt våld och interpersonellt våld” (Nilsson och

Lövkrona 2015: 17–18) så osynliggörs det sammanhang som maskulinitet utgör och som könsforskarna pekar på. Samtidigt får vi också här en bild av den kamp om innebörd som hela tiden förs och de stora ändringar som sker på globalt plan och den betydelse de har eller kan få lokalt.

Att ett könsneutralt perspektiv också kan fungera omvänt och få oss att se våld när vi har en tendens att bara se kön, belyses i diskussionen om ”kvinnomisshandel” (Nilsson och Lövkrona 2015: 34–36). Just detta att det illustreras att konsekvenserna av ett begrepp eller perspektiv är avhängiga kontexten, det vill säga att vi inte en gång för alla kan gå in för könsneutrala eller könade begrepp, är bokens stora styrka. Det manar till eftertanke, inte till doxa och dogmatism.

Förutom att problematisera begrepp och perspektiv, så fokuserar också författarna sammanhangen mellan frågor och svar. Och här gör de verkligen en insats genom att belysa hur en del av de hetsiga debatterna på detta fält – till exempel rörande hur vi ska förstå varför våldsutsatta kvinnor inte bryter sig loss – egentligen är svar på olika frågor (bra exempel på sidan 60). Lär vi oss att urskilja frågorna så blir det lättare att foga ihop svaren och därmed bidra till konstruktiva lösningar politiskt och praktiskt.

Som helhet ger detta sätt att närma sig sexualiserat våld en balanserad om än inte invändningsfri framställning. Jag saknar att författarna inte tillräckligt lyft fram de dikotomier, individstruktur och aktivpassiv (utövare och offer), som jag menar genomsyrar alla delteman. Hur ser utveck-

lingen av förståelser av sexualiserat våld ut om vi ser den genom att använda dessa dikotomier som lins? Jag saknar också en problematisering av relationen mellan forskning, lagstiftning och domstolar å ena sidan, samt kvinnliga och manliga utövare/offer å andra sidan. Hur långt från dessa kvinnor och mäns förståelser kan lagstiftning och dömande verksamhet gå? I rättssaker på området är detta dilemma särskilt tydligt, härom vittnar de kontinuerliga debatterna i media. Detta är ett tema jag skulle önskat hade diskuterats mer utförligt.

Boken har Sverige som utgångspunkt, och det är både riktigt och klokt med tanke på att den då blir mer aktuell som lärobok. Samtidigt kan jag sakna att ett skandinaviskt perspektiv inte ges en kort presentation på detta tema där vi i de olika välfärdsländerna faktiskt har valt så olika vägar politiskt och forskningsmässigt. Och för mig som följt den norska forskningen på fältet, reser sig nackhåren när jag under ett avsnitt om Norden finner ett påstående om att före 2000-talet hade inte våld ett kön i vetenskaplig mening. I Norge var begreppet ”seksualiserat våld” gängse på hela 90-talet, Norges forskningsråd hade då bland annat ett forskningsprogram som jag själv var ledare för med just den titeln. Jag skulle vilja påstå (med stöd också i Rune Slagstads *Kunnskapens hus*, Oslo, 2000) att på 80- och 90-talet var de kvinnorättsliga och kvinnokriminologiska miljöerna ledande på detta fält inte bara i Norden utan i hela Europa. Och sexualiserat våld var alltså ett begrepp som utvecklades i Norge för att inkludera inte

bara sexuella övergrepp mot kvinnor och barn samt kvinnomisshandel utan också prostitution och pornografi. Därför saknar jag en diskussion av dessa områden i denna bok. En annan svaghet är att avsnittet om sexuella övergrepp på barn är så kortfattat. En skandinavisk blick hade tvingat fram en motivering av de teman som valts in och valts bort. Man kan så klart inte skriva om allt men avgränsningar bör alltid diskuteras, eftersom de får konsekvenser för synen på fenomenet ifråga, något som ju också är huvudbudskapet i denna bok.

Karin Widerberg

Professor vid Instituttt for sosiologi og samfunnsgeografi, Universitetet i Oslo

2

Staffan Bergwik

Kunskapens osynliga scener. Vetenskapshistorier 1900–1950

Makadam 2016

Är namnet Naima Sahlbom bekant? Ringer det någon klocka när du hör namnet Svante Arrhenius? Båda personerna har brutit ny mark inom kemiämnet under 1900-talets första hälft, men Naima Sahlbom är så gott som osynlig i vetenskapshistorien och ingen person man lär sig om vare sig i skolans kemiundervisning eller i universitetsutbildningen. I pressrapporteringen på hennes 50-årsdag 1921 beskrevs hon däremot som en ”märkeskvinna inom mineralanalysen”, ett arbete som ”långt utom Sveriges gränser väckt berättigat uppseende för sin gedigna art”. Både Sahlbom och Arrhenius är personer som har betydelse för historieskrivningen av kemiämnets framväxt, men det är Arrhenius som finns omnämnd i historieböckerna och som har blivit ihågkommen som en banbrytande forskare. Denna genusobalans sätter Staffan Bergwik fingret på i sin bok *Kunskapens osynliga scener. Vetenskapshistorier 1900–1950* där han visar hur kunskapsutveckling är en sammansatt historia med personer i centrum och i marginalen, med miljöer och teknisk utveckling, politik, känslor och nätverksbyggande där genus slår in som en viktig aspekt.

En av de personer som vi får lära känna närmare i boken är just Naima Sahlbom som disputerade i Schweiz 1910 med